

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

УДК 343.98

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент
ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
генерал поліції третього рангу,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Криміналістичні знання тією чи іншою мірою набули поширення в різних видах правоохоронної діяльності. Перед органами правопорядку, серед інших і перед поліцією, постають нові проблеми, вирішення яких потребує уваги з боку як кримінального процесу, так і криміналістики. Кримінальний процесуальний закон нерідко оперує досить умовними абстракціями, тоді як криміналістика наповнює їх конкретним змістом і оперативно відгукується на всі зміни, що відбуваються у злочинній діяльності та діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Таким чином, криміналістика – це наука про найбільш ефективні способи здійснення кримінального судочинства.

Зауважимо, що новий Кримінальний процесуальний кодекс України не тільки приніс демократичні перетворення, але й вимагає потребує усунення недоліків поспішного реформування правоохоронної діяльності. Так, одним із нововведень є інститут угод у кримінальному процесі, який є втіленням концепції відновного правосуддя. Відповідно до ст. 468 КПК України передбачається можливість укладення двох видів угод – угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим чи підозрюваним та угоди про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим чи підозрюваним. На перший погляд такі компромісні процедури сприяють раціоналізації процесу досягнення мети й завдань кримінальної процесуальної діяльності, оскільки ведуть до скорочення термінів розгляду кримінальних проваджень, значно зменшують навантаження на суди всіх інстанцій, економлять фінансові ресурси держави та сприяють правосуддю, захищаючи права й законні інтереси громадян.

Водночас угоди не рятують від ризику судової помилки, зокрема коли обвинувачений визнає себе винним у менш тяжкому злочині, ніж той, що він фактично вчинив. Окрім того, виникає небезпека слабкої доказової бази обвинувачення в разі укладення угоди про визнання вини. Викладене свідчить про те, що процесуальні процедури повинні бути чітко прописаними й зрозумілими для всіх учасників процесу з метою запобігання зловживанням.

Вважаємо, що оцінка наслідків та ефективності запровадження інституту угод у кримінальному процесі має враховувати як недоліки, так і переваги такої процедури, а тому вимагає подальшого розвитку шляхом вивчення й вирішення наявних проблем.

Удосконалення потребують також процесуальні норми, які визначають процедуру отримання зразків для порівняльного дослідження. Так, КПК України забезпечив змагальність сторін кримінального провадження у контексті процесуальної рівноправності в разі залучення експерта, закріпивши, що сторона захисту здійснює збирання доказів. Однак існує певний перелік експертиз, проведення яких може здійснюватись лише з використанням зразків-оригіналів, де сторона захисту не має змоги реалізувати своє право

на залучення експерта, оскільки захисники не можуть отримати оригінали зразків-документів, а експерти відмовляються проводити дослідження з копіями цих документів. Це питання можна було б вирішити, передбачивши процедуру «спільної експертизи», яку повинні проводити комісійно експерт, залучений стороною захисту, й експерт, залучений стороною обвинувачення.

Існують і інші проблемні процесуальні питання, які потребують уточнення та вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства України.

Що стосується науки криміналістики, то на сьогодні можна виділити такі напрямки її розвитку.

1. Використання криміналістичних знань на різних стадіях кримінального процесу. Це питання набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю гармонізації кримінально-процесуального механізму відповідно до міжнародних і європейських стандартів, упровадження принципу змагальності сторін та забезпечення належного балансу публічних і приватних інтересів. Серед науковців дедалі активніше обговорюються проблеми «судової криміналістики», «тактики й методики судового слідства», «криміналістичної адвокатології» та «криміналістичного забезпечення діяльності прокурора», і, відповідно постало питання щодо зміни суб'єктів, які застосовують криміналістичні знання.

2. Урахування останніх досягнень фізико-хімічних наук у розробці криміналістичних методик дослідження різноманітних об'єктів та пристосування їх до потреб криміналістичної діяльності з метою забезпечення достовірності та надійного зберігання інформації про сліди.

3. Поповнення криміналістичних обліків такими новими видами, як фіксація райдужної сітчатки ока, відеокomp'ютерне розпізнавання людини за зображенням її особи, рентгенограма тулуба й геномні портрети. Указані сучасні реєстраційні технології дозволяють не лише обліковувати злочинців за широким колом внутрішніх і зовнішніх ознак, але й використовувати останні в системах контролю та безпеки аеропортів, вокзалів, стадіонів тощо.

4. Подальші наукові дослідження таких криміналістичних понять, як стратегія, тактика й технологія та розмежування їх сутності.

5. Розробка криміналістичних рекомендацій із розслідування окремих видів злочинів. Так, динамічні й масштабні зростання кіберзагроз та кіберзлочинів ставлять перед криміналістикою завдання постійного вдосконалення наявних і розробки нових ефективних методик розслідування кіберзлочинів, зокрема злочинів проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; злочинів, безпосередньо пов'язаних із використанням комп'ютерних і телекомунікаційних засобів; злочинів, пов'язаних з контентом даних. Потребують також подальших наукових досліджень криміналістичні засоби та методи протидії корупційній і транснаціональній злочинності та злочинам у сфері інтелектуальної власності.

Слід окремо відзначити, що у зв'язку з подіями в Криму та на сході України перед криміналістами гостро постало завдання щодо розробки ефективних методик розслідування злочинів проти основ національної безпеки України.

Викладене свідчить про те, що науки кримінального процесуального права та криміналістики повинні своєчасно відгукуватися на потреби слідчої та судової практики, постійно вдосконалювати свої засоби та методи задля забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду кримінальних проваджень.

Одержано 07.10.2017